

Õiguskantsler

Raivo Aeg
Justiitsministeerium
info@just.ee

Teie 25.09.2020 nr JUM/20-1166/-1K; 8-1/5746

Meie 20.10.2020 nr 18-2/201663/2005643

Kriminaalmenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsus

Austatud minister

Tänan Teid võimaluse eest avaldada arvamust kriminaalmenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsuse (VTK) kohta, millega soovitakse tõhustada kriminaalasjade kohtulikku arutamist üldmenetluses. Mitmed VTK-s toodud ettepanekud on asjakohased ja väärivad edasist analüüsi, kuid paraku ei saa toetada VTK punktis 5 nimetatud muudatusi, millega soovitakse lihtsustada jälitustoiminguks loa andmist.

Punkt 5.1 – ettepanek kaotada jälitustoimingu loa õiguspärasuse vaidlustamise nn topeltmenetlus. Nõustume, et topelt menetleda pole vajalik ega otstarbekas. Samas ei tohiks samastada topeltmenetlust paralleelmenetlusega, nagu VTK-st võib välja lugeda. Nimelt võiks siiski tulla kõne alla ka see, et KrMS-is olekski sätestatud paralleelselt kaks erinevat võimalust jälitustoimingu loa vaidlustamiseks. Sellisel juhul peaks üks teise välistama, kuid vaja oleks täpselt määratleda tingimused, millal saab vaidlustada määruskaebemenetluse korras ning millal kohtuasja menetlemise käigus.

Oluline on see, et jälitusloa ja muu jälitustoiminguga seotud tegevuse vaidlustamise võimalus säiliks ka neil inimestel, kelle süüasi kohtuliku arutamiseni (üldmenetluses) üldse ei jõuagi (nt kriminaalmenetluse lõpetamised, sh oportuniteet, kokkuleppemenetlused jms), rääkimata kolmandatest isikutest, kel uuritava kuriteoga pistmist pole, kuid kelle õigusi jälitustoimingu siiski oluliselt riivatakse. Samas ei saa kahtlustatavalt/süüdistatavalt ilmselt võtta ka võimalust vaidlustada jälitustoimingu tege seonduv soovi korral alles kriminaalasja kohtulikult arutamisel – siis, kui ta on jõudnud tutvuda kõigi enda kohta kogutud materjalidega ning kui tal on eeldatavasti tekkinud ülevaatlilik ettekujutus konkreetse jälitusloa või -toimingu õiguspärasusest. Aga sel juhul ta peakski tegema selge valiku ehk loobuma eelnevast määruskaebemenetlusest. VTK-s pakutud variantidest eelistatavam oleks variant c, võimalusel arvestades eelpool osundatud.

Punkt 5.5 – jälitustoimingu loa andmise korra muutmine (sisuliselt sätestada võimalus anda luba pealdisena prokuratuuri taotlusel). See muudatusettepanek ei haaku VTK üldise eesmärgiga tõhustada kriminaalasjade **kohtulikku arutamist**. Jälituslubade andmine toimub kohtueelse menetluse käigus, enamasti isegi selle algfaasis, kui nn avalike menetlustoimingutega pole veel alustatudki. Järelikult ei ole jälituslubade andmine seotud hilisema kohtumenetluse venimise

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

probleemidega. Vastupidi, ettepanek võib kaasa tuua jälituslubade kvaliteedi languse, mis hoopis suurendab kohtu koormust.

Õiguskantsler on 2015. aastast regulaarselt teostanud järelevalvet jälitusasutuste ja prokuratuuri tegevuse üle jälitustoimingute läbiviimisel. Muu hulgas on kontrollitud jälituslubade ja -taotluste põhjendatust (põhjendatud kuriteokahtluse olemasolu, *ultima ratio* põhimõtte järgimist, Riigikohtu ja EIK praktika arvestamist). Kontrolli käigus on alati tuvastatud ka niisuguseid prokuratuuri antud jälituslube ning eeluurimiskohtunike esitatud jälitusloa taotlusi, mis eelpool kirjeldatud nõuetele ei vasta. Kui eeluurimiskohtunike välja antavad load on viimastel aastatel oluliselt paremini põhjendatud (etteheiteid on olnud vaid üksikutel juhtudel), siis prokuratuuri loataotluste kohta seda kahjuks öelda ei saa. Ka 2020. aastal tehtud kontrollkäikudel leidsid õiguskantsleri nõunikud mitme erineva ringkonnaprokuratuuri tööpiirkonnas välja antud nõuetekohaselt põhjendamata prokuröride lube ja loa taotlusi kohtule.

VTK-s on õigesti osundatud Riigikohtu praktikale, kus on rõhutatud just kohtu poolt jälitusloa andmise tähtsust. Hoopis olulisem on aga see, et piirdudes loa andmisega pealdisena prokuratuuri taotlusele, kannatab kindlasti jälituslubade kvaliteet, mis omakorda viib põhjendamatu ja seega õigusvastaste lubade välja andmiseni ning sealt edasi ka põhjendamatu ja õigusvastase jälitustegevuseni.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Odyn Vosman 693 8422
Odyn.Vosman@oiguskantsler.ee

Marju Agarmaa 693 8447
Marju.Agarmaa@oiguskantsler.ee